

A sztálinista táltos - Tanulmány

2014 június 30. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

„Mi vagyunk a világ legboldogabb gyermekei.” A kép úgy 15 méter széles, 4-5 méter magas. Rajta ragyogóan süt a nap, két gyermek hasal a f?ben, egy kisfiú és egy kislány.

Szürreális utazás a háborúra készül? Észak-Koreában

Utóbbi mellett egy (majdnem) Hello Kitty-s szüty?, rajta zavarbaejt?en ronda nyúl, a fiú el?tt iskolatáska, s mindketten boldog mosollyal tekintenek a jöv?be. Természetesen mindketten úttör?nyakkend?ben. A képet rejtett reflektorok világítják meg, a mennyezetr?l pedig kristálycsillárok lógnak. Aztán befut a piros-fehér festés? metró és kitakarja a képet. Nem: nem Moszkva és 1960, hanem 2013 és Phenjang.

*** * ***

Amíg taníthattam, diákjaimmal gyakran osztottam meg kételyeimet arról, hogy a történelem tudomány-e egyáltalán. Hiszen könny? a fizikusok, kémikusok dolga – illetve azt hiszem, manapság semmiféle értelmiségi dolga nem könny? sem Magyarországon, sem Európában –; az ? szakmájuk ugyanis megengedi azt, hogy „lecsekkolják" az eredményeiket. Megpörgették a dróttekercset a mágneses térben, és áram jött ki a drótok végén. Aztán megint elvégezték a kísérletet, és az eredmény ugyanaz lett. Bárhányszor – ugyanaz. Ha nem, egyértelm? volt, hogy tévedtek. De még a rokonszakma m?vel?je, a szociológus is: bár emberekkel dolgozik (és jó esetben nemcsak a nyomorúságot látja, hanem igyekszik megoldást is mutatni), megteheti, hogy visszamegy, és újra felteszi a kérdéseit. Visszaigazolást kaphat, és ha igényes, kap is arról: igaza van-e. A történésznek meg ott van az intuíció, meg a hit, hogy igaz, amit leír.

Ha lenne id?gép, az persze egész más helyzetet eredményezne, de tudjuk: ez az eszköz eddig csak regényírók fantáziájában létezik.

Ám nem: néhány hete, Phenjang egyik metróállomásán állva (a nevét nem sikerült megtudnom) rájöttem: van id?gép.

A szerelvény a net szerint német gyártmányú volt. Ez akár igaz is lehetett: nagyjából a gödöll?i HÉV 1970-es évekbeli NDK-s gyártás- és formakultúráját hozta. A két nyilvános mellett állítólag létezik több különvonal is, ahol csak a párt- és katonai vezet?k utazhatnak, illetve csapatszállításra használják ?ket. Akár ez is igaz lehet.

Mint bármi, ami ebben a különös országban van. Amelynek a f?városának közepén ott áll a Ryugyong Hotel a maga 105 – nem tévedés: százöt! – emeletével. A legfels? 5 szint étterem, és forogni fog a t?hegy? piramis tetején, ha azt a Marriot 25 évnyi építkezés, húsz évnyi leállás és három évnyi alkudozás után tényleg megveszi, és egyszer elkészül. És amivel szemben ott virít egy óriásplakát, mely valódi, észak-koreai autó vásárlására biztatja a helyi polgárt. A kocsi amúgy egy '90-es évekbeli Fiat-modell (eredeti neve Siena). Európában tökéletesen sikertelen volt, talán ha pár tízezret adtak el bel?le, de Dél-Amerikában meg a harmadik világ pár országában majd' egymillió darabot gyártottak licencben. Hogy az észak-koreaiaknak megfelel-e, azt nem sikerült kideríteni; tudniillik párnapos ott tartózkodásunk alatt, a csoport amúgy személyes használatú, természetesen sof?rrel „felszerelt" kocsijain kívül személyautót legfeljebb ha százat láttunk… (Sajátos módon azok jelent?s része többé-

kevésbé új és többé-kevésbé luxus Mercedes volt, ami a társadalom meglehet?sen magas életnívójáról árulkodik. Pontosabban a társadalom egy részének. Egy nagyon kis részének.) A „népautónak” szánt Fiat még nagyobb ritkaság: Ingen Schenau koreai autógyártásról szóló könyve szerint 2005-ben összesen 400 példány gördült le az – eddig – a déliekkel közösen fenntartott nampói különleges gazdasági övezet gyárának szalagjáról. A német szerz? szerint a hadsereg Mercedes-Benz/SsangYong terepjárói is ott készülnek, melyekb?l néhány igen csúf, metálszín? civil példányt is lehet néha látn i. Ezekkel a meglehet?sen ritka személykocsikkal szemben a villamos- és troliközlekedés igen s?r?: az áramot ugyanis szénb?l és vízier?m?vekkel termelik meg. Az emberek többsége azonban gyalog jár; a tömegközlekedés valószín?leg elég drága, de err?l nem sikerült meg bízható információt szerezni. Tipikus közjáték: szerettem volna felszállni egy ránézésre a hatvanas évek elején gyártott Skoda trolira; a válasz nem kategorikus tiltás volt, hanem csodálkozó kézrebbenés: „De uram, miért akar trolin utazni, ha itt az Önnek szolgálatára álló autó?” Hát nem utaztam trolin…

Az autóreklám-plakát ma már talán nincs ott. Két nappal azután, hogy felszálltunk az Air Koryo gépére – talán pár évvel lehetett csak id?sebb e sorok írójánál, csakhogy a 45 év egy történésznél nem kor (legalábbis szeretném remélni), de egy repül?gépnél matuzsálemi –, drámai változás történt Phenjangban. Illetve: a nyugati sajtó szerint drámai. Az addigi mosolydiplomáciát ugyanis haragos és háborús retorika váltotta fel. Ez azonban csak Európában és Amerikában okozott megrázkódtatást a külügyérek (és talán néhány vájtfül? újságolvasó) számára. Koreában valószín?leg semmi meglepetést nem okozott. Éspedig három okból.

Az egyik, és legfontosabb, hogy az észak-koreaiakat gyerekkoruktól háborúra készíti fel a rendszer. A háború, a mindenki által elkerülhetetlennek vélt, és nyilvánvalóan gy?ztes háború légköre több mint hatvan éve mindennapos része a családok és általában az emberek életének. Ráadásul nem is a legrosszabb forgatókönyv. (Csak egy példa erre: az észak-koreai f?városban nem láttam testes vagy akár csak pocakos embert. Amikor azonban elvittek egy laktanyába, a tisztek és a közkatonák közt láttam ilyeneket, bár nem sokat. Amikor megkérdeztem a velem szemben ül? tisztet, hogy kérdezhetek-e a sorkatonáktól is, még a tolmácsn?re sem volt szükség. Az akkor még érvényes mosolydiplomácia jegyében széttárta a karját, és annyit mondott: bárkivel. A kiskatona, akit megszólítottam, elmondta, hogy kilenc és fél éve szolgál. Elrettenésemet látva megnyugtatott, hogy már csak négy hónapig; aztán hozzátette: mert itt olyan jó – miközben sóvárogva nézte a savanyú rizst és szárított halat az asztalon…)

A másik ok, ami miatt a koreaiakat nem lepte meg a Vezet? hangváltása: alig tudhattak róla valamit. Miel?tt valaki a cenzúrára gondolna – bizonyára van ilyen, de nekünk nem derült ki sem mértéke, sem hatékonysága, bár nyilvánvaló, hogy mindkett? közel száz százalékos –, sokkal inkább a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság fél évszázadnál hoszszabb ideje hivatalos állami ideológiája juthat eszünkbe. Tulajdonképpen egész „turistautam” ennek volt köszönhet?. Mintegy fél évvel ezel?tt kedvelt zuglói kiskocsmámban egy nyugalmazott ezredes barátom kezdte el mondogatni: Péter, magának meg kell ismerni a Dzsucét. A bácsi arról gy?zködött, hogy a Koreai NDK nem marxista állam, és a Dzsuce távol áll a marxizmustól.

S valóban. Utunk során – négy és fél nap, meg még kett? az utazásra – több el?adást hallgathattunk meg err?l az eszmér?l. Egyik sem volt kötelez?, de felkészít?m – a Magyar Néphadsereg nyugalmazott sporttisztje – figyelmeztetett arra, hogy Észak-Koreában két dolog tilos: nemet mondani – és udvarolni… Az el?adásokból kiderült, hogy a Dzsuce fura keveréke a marxizmusnak, melyre gyakran hivatkoztak (ám nyomát fellelni nem nagyon sikerült), a kereszténységnek és a buddhizmusnak. A Dzsuce elkészítéséhez azonban még két f?szert is felhasznált a Nagy Vezet? az 1950-es évek végén, amikor még versenyzett az állam ideológiájában ez a koreai tan és a „vegytiszta” marxizmus. Az egyik az önellátás gondolata, amely országos és személyi szinten egyaránt érvényesül a mai napig. Ennek ugyan ellentmondani látszik, hogy a „blokád” szót – azaz a három „Sátán”, Amerika, Japán és a déli szakadárok szankcióját – legalább ötszázszor hallottam kimondani a pár nap alatt, a helyiek ezzel próbálták magyarázni letagadhatatlan ellátási problémájukat. Az önellátás megfellebbezhetetlen és megkérd?jelezhetetlen tana mellett ugyanis a Koreai NDK határozottan törekszik – vagy legalábbis néhány hete még határozottan törekedett – a gazdasági nyitásra. Ha minden Phenjang tervei szerint alakul, személyautógyáruk els? külföldi szalonját hamarosan megnyitják Prágában… A külpiaci nyitásnak egyszer? oka van, Észak-Koreának a szénhidrogéneken kívül minden ipari nyersanyaga megvan: szén, vasérc, színes-, s?t nemesfémek. Azonban élelmiszerb?l behozatalra szorul: évszázadok óta a déli tartományok látták el rizzsel, gabonával és az egyébként nagyon ritkán, kis adagban fogyasztott hússal északot. (Megjegyzend?, hogy éhezésr?l nem találtam nyomokat, de Phenjangban élni kiváltság. Ott valóban t?rhet?nek látszik a közellátás, nagyjából Nicolae Ceaus¸escu kora-nyolcvanas évek Romániájának a szintjén, azt leszámítva, hogy bolt el?tti sorokat nem láttunk – vagy csak nem mutattak. A vidéki helyzetr?l nem sikerült tapasztalatot szerezni.)

A Dzsuce második, a marxizmusba nem igazán beilleszthet? eleme a fékevesztett nacionalizmus, ami újra csak

Ceaus¸escut idézi fel. Különbség azonban az Amerika- és Japán- ellenesség. Az említett autóreklám-óriásplakáton jobboldalon ott állt a Fiat (helyi nevén Hwiparam), a másik oldalán egy h?s koreai partizán döfött halálra egy japán katonát. A két elem jól kiegészítette egymást. A cél ugyanis nem az autókereskedelem fellendítése volt – napi kb. 2, azaz kett? autó gyártása egy 22 milliós országban, ha lehet hinni az ellen?rizetlen híreknek –, hanem a nemzeti büszkeség er?sítése. Ennek pedig szerves része a minden pillanatban nyomon érhet? USA- és Japán-gy?lölet. Sajátos módon az utóbbit nem a világháborús japán kegyetlenkedésekkel indokolják, melynek során több tízezer koreai n?t és férfit gyilkoltak meg a japánok, vagy tettek rabszolgává (a n?ket jellemz?en szexrabszolgává is). A múzeumokban ugyan állandóan visszatér? téma a minden eszközzel folytatott felszabadító harc – láttunk egyebek közt facsöv? (!) ágyút is –, de a legnagyobb sérelemként a japánok 1951–52-es visszatértét emlegették. A koreai háború alatt ugyanis a nyugati szövetségesek meglehet?s és fölösleges hibaként egy pár száz f?s japán kontingenst is bevetettek. Arról, hogy az északiak oldalán több százezer kínai „önkéntes” is harcolt, sem a múzeumok, sem az azokat bemutató kísér?k nem akartak tudni.

A harmadik, marxizmustól eltér?, bár néhány – sok – szocialista rendszerbe beilleszthet? eleme a Dzsucénak a feltétlen vezér-tisztelet. Ebben azonban néhány éve sajátos változás állt be. A szállodában tanulmányozhattam magyar nyelv? propagandaanyagokat is, melyeket jellemz?en a hetvenes–nyolcvanas években adtak ki. Ezekben Kim Ir Szün (az orosz átírásból magyarítva mi inkább „Kim Ir Szen”-ként ismerjük) örökös elnökként, a Legf?bb Bölcsesség Letéteményeseként (és így tovább) szerepelt, aki nélkül a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság nem létezhetne. Ám néhány éve, valamikor Kim Dzsong Il halála után az unoka, a Legkedvesebb Vezet? (mosolyogni még nemigen látta senki) hatalomralépte után a retorika kicsit megváltozott. Habár a reinkarnáció szót következetesen kerülik, a párt- és állami propaganda gyakorlatilag a Nagy Vezet? újjászületésének tekinti az unokát: Kim Ir Szün bölcsessége, ereje, határozottsága benne teremt?dött újjá. Hogy mindez engedmény-e az országban meghatározó, bár látni nem látható buddhizmusnak, vagy annak mindössze manipulatív átvételér?l van szó, egyel?re eldönthetetlen. Hasonlóan a kelet-európai kommunista rezsimekhez, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság sem nélkülözi a kvázi vallásos elemeket, a történelmi vallásokra emlékeztet?, kötelez? rituálékat. (Megjegyzend?, hogy a nagyon kisszámú külföldi vendégre ezeket nem parancszszóval kényszerítik rá: az iker-aranyszobornál, Kim Ir Szün és Kim Dzsong Il gigantikus emlékm?vénél csak „felajánlották”, hogy helyezzek el egy – vendéglátóink által azért gondosan el?készített – virágcsokrot.) A rituáléknak része az önkéntes munka, a csollima is. A szó eredetileg egy 1000 mérföldet egy lépéssel megtev?, mitikus lovat, a koreai népmesék és hagyományok táltosát jelölte. Mára azonban annak a jelképe, hogy Észak-Korea egy lépéssel „lépi le” minden téren, így iparban, mez?gazdaságban, életszínvonalban nemcsak déli ellenfelét, hanem Japánt és Észak-Amerikát is.

Hogy minderr?l mit gondol a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság lakossága? Err?l valószín?leg soha nem fogunk megtudni semmit. Az elzárkózás a látogatótól teljes. Étteremben a helyi lakosok (akikr?l nem lehet eldönteni, milyen sz?r?n kellett átmenniük, hogy a messze Nyugatról érkezett vendég melletti asztalnál ehessenek – vagy egyáltalában ehessenek?) szigorúan maguk elé meredve kanalazták ételüket. Csak id?nként t?nt fel, hogy szigorúan a szemük sarkából sandítva, fejüket nem moccantva bámulnak ránk. A televízió napi pár órán át sugárzott, azonban adásid?ben vendéglátóink mindig programot, operát, színházat, vacsorát kínáltak, így nem lehetett rálátni arra, miként adnak hírt a külvilágról. (A szállodában bejött a CNN – de szigorúan hang nélkül. Tipikusan phenjangi megoldás: végül is nem mondhattuk, hogy nincs kapcsolunk a külvilággal. Volt net is, de a BKV menetrendi oldala több órán nem tölt?dött be.)

Végezetül az egyetlen „kisiklásról”, amit az egyik kísér?m követett el, és amelyik talán választ ad az imént feltett kérdésre. Az egyik napon – kérésemre – elmehettem egy élelmiszerboltba, melynek kínálata a nyolcvanas évek közepének nyomorúságos Romániáját idézte. A polcok tele voltak, csak éppen egyforma, meghatározhatatlan tartalmú egyencsomagokkal. A körülbelül 80 dekásnak kinéz? lepénykenyér (északon kevés a rizsföld, inkább kenyéren él a lakosság) átszámítva két forint körüli összegbe került. Ez azonban a jegyrendszer ismeretében és a fizetések ismeretének hiányában nem mond semmit. Megkérdeztem a kísér?met, mennyi az átlagfizetés. A válasz tipikus volt: „Uram, a Legkedvesebb Vezet?, a Párt és a Dzsuce gondoskodik a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság minden állampolgára esetében arról, hogy jusson számukra elegend? kalória, vitaminmennyiség, ruházat, lakás és megfelel? egészségügyi ellátás.” Nem tudtam megállni a választ: „Asszonyom, ?szintén sajnálom, hogy magam nem vagyok a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság állampolgára.”

A válasz enyhe mosoly volt. Az egyetlen, amit feln?tt arcán a négy és fél nap során láttam.

Hámori Péter | Kommentár 2013/2

Tisztelt olvasók! Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkukkal" a **Flag Polgári Magazin** facebook oldalát, a következ? címen: https://www.facebook.com/flagmagazin
- Minden "lájk számít, segíti a magazin m?ködését!

Köszönettel és barátsággal!

www.flagmagazin.hu

Ajánló